ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

З МАТЕРІАЛАМИ VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

18 ВЕРЕСНЯ 2026 РІК

М. ПОЛТАВА, УКРАЇНА

«РОЗВИТОК НАУК В УМОВАХ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ
ПРАЦЬ З МАТЕРІАЛАМИ
VII МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

РОЗВИТОК НАУК В УМОВАХ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

18 вересня 2026 рік
м. Полтава, Україна

Вінниця, Україна
«UKRLOGOS Group»
2026

УДК 082:001
Т 38

Організація, від імені якої випущено видання:
ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»
Номер запису організації в Єдиному реєстрі громадських об'єднань: 1499141.

Голова оргкомітету: Сотник С.Г.

Верстка: Білоус Т.В.
Дизайн: Бондаренко І.В.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Інституту науково-технічної інтеграції та співпраці. Протокол № 33 від 17.09.2026 року.

*Конференцію зареєстровано Державною науковою установою у сфері управління Міністерства освіти і науки «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» в базі даних науково-технічних заходів України на поточний рік та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (**Посвідчення № 192 від 26.01.2026**).*

*Збірник наукових праць з матеріалами конференції видано офіційно суб'єктом видавничої справи зі **Свідоцтвом ДК № 7860 від 22.06.2023**.*

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

Т 38 **Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи**: збірник наукових праць з матеріалами VII Міжнародної наукової конференції, м. Полтава, 18 вересня, 2026 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2026. — 278 с.

ISBN 978-617-8687-76-2
DOI 10.62731/mcnd-18.09.2026

Викладено матеріали учасників VII Міжнародної наукової конференції «Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи», яка відбулася 18 вересня 2026 року у місті Полтава.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2026
© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2026
© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2026

ISBN 978-617-8687-76-2

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І.
ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВЧЕНЬ

ПРО МОЖЛИВИЙ КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА РОЛЬ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ ЯК ДРАЙВЕРА ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПО ТРАЄКТОРІЇ ВИПЕРЕДЖАЮЧОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ
Науково-дослідна група:
Ляшенко В.І., Лазаренко Д.О., Землянкин А.І., Чеботарьов Є.В., Іванов С.В. 10

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДАПТАЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ПІДПРИЄМСТВ
Бурковський М.Д. 22

СЕКЦІЯ ІІ.
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ КРАЇН СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ
Тимощук О.О. 26

СЕКЦІЯ ІІІ.
ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

FUNDAMENTAL ANALYSIS OF SOVEREIGN DEBT INSTRUMENTS IN INTERNET TRADING
Filatova H. 30

ОБЛІГАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ ЯК ГОЛОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ РИНКУ: ДИНАМІКА ЗАЛУЧЕННЯ РЕСУРСІВ, ЛІКВІДНІСТЬ ТА РОЛЬ РОЗДРІБНИХ ІНВЕСТОРІВ
Тєльчарова Я.М., Шатохіна В.І. 34

СЕКЦІЯ ІV.
ОБЛІК, АУДИТ І ОПОДАТКУВАННЯ

РОЗРАХУНОК МЕТОДУ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ОСНОВІ ІНШОГО ОПЕРАЦІЙНОГО ЧИСТОГО ДОХОДУ
Сук П.Л. 40

СЕКЦІЯ V.
МАРКЕТИНГ, ЛОГІСТИКА ТА ПОВЕДІНКА СПОЖИВАЧІВ

МЕТОДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПОРТОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ЗАГРОЗ БЕЗПЕКИ
Дарушин О.В. **47**

СЕКЦІЯ VI.
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

МЕХАНІЗМ ТРАНСКОРДОННОГО ВУГЛЕЦЕВОГО КОРИГУВАННЯ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ
Гаєвський С.Б. **51**

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТЬ «ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ», «ДЕРЖАВНА МОВА» ТА «КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ»
Лисенко К.В., Столярчук Д.М. **54**

СЕКЦІЯ VII.
ПОЛІТОЛОГІЯ ТА ПУБЛІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ

УКРАЇНА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ТА РІВНОВАГИ: ГЕОПОЛІТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ МИКОЛИ СЦІБОРСЬКОГО ТА ЇЇ СУЧАСНЕ ЗНАЧЕННЯ
Стародуб Т.П. **57**

СЕКЦІЯ VIII.
СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ

АРТТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
Кірова Д.О. **61**

ПРОФЕСІЙНІ РОЗРИВИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ: ОСВІТА, КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПОТРЕБИ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ
Семигіна Т.В. **65**

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ «РІВНИЙ-РІВНОМУ» В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ВПО (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ГО «ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ» У РІВНЕНСЬКІЙ ГРОМАДІ)
Рибка В.А. **77**

СЕКЦІЯ IX.
ПУБЛІЧНЕ, ПРИВАТНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

НОВОВВЕДЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ: РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАРАНЬ У ПРОЄКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
Фоменко А.Є. **84**

НОРМАТИВНІ АКТИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА
Дєточка А.Ю. **91**

СПРАВЕДЛИВА ВИНАГОРОДА АВТОРІВ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТВОРІВ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЄС
Поліщук О.В. **95**

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ПІДРОБЛЕННЮ ГРОШОВИХ ЗНАКІВ
Андрущак А.В. **98**

СЕКЦІЯ X.
ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА КРИМІНАЛІСТИКА

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕДУРНІ ЗАСАДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Кісіль М. **101**

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ
Лепей М.В. **106**

СЕКЦІЯ XI.
ПРАВОСУДДЯ, АДВОКАТУРА, НОТАРІАТ ТА ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ, ЩО МАЮТЬ ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ, НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА РОЗВИТОК
Івасин О.Р. **109**

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АКТІВ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ
Стрижак Є.Ю. **114**

СЕКЦІЯ XII.
ОБОРОННІ ТЕХНОЛОГІЇ, ВІЙСЬКОВА ТЕХНІКА ТА БЕЗПІЛОТНІ СИСТЕМИ

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РЕАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЗАСОБІВ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОЇ БОРОТЬБИ З ДРОНАМИ, ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
Науково-дослідна група:
Горбачов К.М., Куценко В.В., Горбачова Я.С., Ревуцький А.А. 118

СЕКЦІЯ XIII.
ПЕДАГОГІКА СЕРЕДНЬОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОМАНУ «ЛЮБОРАЦЬКІ» АНАТОЛІЯ СВИДНИЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОЇ ОСВІТИ
Павлович Ю.П. 122

ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
Тамаркіна О.Л. 128

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
Луценко В.І. 131

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗЗСО ЗАСОБАМИ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ І СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
Литвинюк О.М., Бойко Я.І. 135

СЕКЦІЯ XIV.
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

СУЧАСНІ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ
Зубченко Л.В., Крамаренко А.П. 142

СЕКЦІЯ XV.
ЛІНГВІСТИКА, ІСТОРІЯ МОВИ ТА ПИСЕМНА КУЛЬТУРА

СТИСЛІСТЬ ЯК КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ СУЧАСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ
Павлішена Л.В., Поліщук О.В. 147

СЕКЦІЯ XVI.
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

ЧАСОВА АСИМЕТРІЯ ДІЄСЛІВНИХ СИСТЕМ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ У КОНТЕКСТІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ
Бендас Н.В. 157

СЕКЦІЯ XVII.
МОВНА ОСВІТА ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МОВ

МАРКИ УКРПОШТИ ЯК ЗАСОБИ ЕДЬЮТЕЙНМЕНТ-ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ У КУРСАНТІВ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
Златніков В.Г. 160

СЕКЦІЯ XVIII.
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО ТА ФОЛЬКЛОРИСТИКА

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ ПИСЬМЕННИКА НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
Омельченко В.І. 165

СЕКЦІЯ XIX.
ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ЕТНОКУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ: ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКИМ НАРАТИВАМ
Сирцова О., Маринович О. 169

СЕКЦІЯ XX.
АРХІТЕКТУРА, ДИЗАЙН ТА ВІЗУАЛЬНІ МИСТЕЦТВА

ВІЗУАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ У ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ ЯК ЗАСІБ НАВІГАЦІЇ
Касьяненко К.М., Мотрончук П.А. 174

СЕКЦІЯ XXI.
АУДІОВІЗУАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО, КІНО ТА МЕДІАВИРОБНИЦТВО

ЗВ'ЯЗОК ЧАСТОТИ ЗАСТОСУВАННЯ SARPE ЗІ СТРУКТУРОЮ ПАЦІЄНТСЬКОГО ПОТОКУ В ПРАКТИЦІ ЛІКАРІВ-ОРТОДОНТІВ
Вініченко М.В. 182

ПРОГНОСТИЧНА МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФАКТОРІВ РИЗИКУ ВИНИКНЕННЯ ПЕРФОРАЦІЇ МЕМБРАНИ ШНАЙДЕРА ПІД ЧАС ОПЕРАЦІЇ ВІДКРИТОГО СИНУС-ЛІФТИНГУ
Касіян Д.В., Мокрик О.Я. **186**

СЕКЦІЯ XXII.
ПСИХОЛОГІЯ, ПСИХІАТРІЯ ТА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я

БЕЗПЕЧНИЙ ПРОСТІР СЕРЕД НЕБЕЗПЕКИ: ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ТРАВМАТИЧНІ ПОДІЇ
Адаменко О.А. **190**

ВПЛИВ ДИТЯЧОГО ПСИХОТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ НА РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ У ДОРОСЛОМУ ВІЦІ
Зубеніна Н.А. **194**

ВПЛИВ МЕДИТАЦІЇ УСВІДОМЛЕНОСТІ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТРЕС ДОРОСЛОЇ ЛЮДИНИ: РЕЗУЛЬТАТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ
Андрієнко Л.М. **197**

КОЛИ СИЛ МАЙЖЕ НЕ ЗАЛИШИЛОСЬ: ПСИХОЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ БАТЬКІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ
Суржко Л.А. **207**

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСІБ, ЩО ПЕРЕЖИЛИ ВТРАТУ БЛИЗЬКОЇ ЛЮДИНИ
Пашинська М.В. **211**

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ ВЕТЕРАНІВ У ПРОЦЕСІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ДО УМОВ ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ
Асєєва Т.Г. **216**

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ОБСЕСИВНО-КОМПУЛЬСИВНИХ ПРОЯВІВ В УМОВАХ ХРОНІЧНОГО СТРЕСУ
Строцька А.В. **223**

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ У ФРАНЦІЇ
Якименко К.М. **226**

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ПОДОЛАННЯ КРИЗ У ПАРТНЕРСЬКИХ СТОСУНКАХ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
Любко Л.С. **229**

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПОДОЛАННЯ КРИЗ У СІМЕЙНИХ СТОСУНКАХ ПОДРУЖЖЯ
Смаль Н.В., Лавлінський Р.О. **233**

ТРИВОЖНІСТЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ
Тимофієнко В.О., Зарицька В.В. **238**

СЕКЦІЯ XXIII.
ПРИРОДНИЧІ, ГЕОГРАФІЧНІ ТА ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИЙ РОЗПОДІЛ КІЛЬКОСТІ ДНІВ З ГРОЗАМИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ
Недострелова Л.В. **246**

СЕКЦІЯ XXIV.
ЕНЕРГЕТИКА, ЕЛЕКТРОНІКА ТА АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ

АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЕКСТРЕМАЛЬНІЙ РОБОТОТЕХНІЦІ
Опшитош Н.О., Ащепкова Н.С. **249**

КОНЦЕПЦІЯ УНІВЕРСАЛЬНОЇ РОБОТИЗОВАНОЇ ПЛАТФОРМИ
Гайцук Е.В., Ащепкова Н.С. **254**

СЕКЦІЯ XXV.
ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ, КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ

АПАРАТНО-ПРОГРАМНА АРХІТЕКТУРА СИСТЕМ АВТОМАТИЗОВАНОГО КЕРУВАННЯ НА БАЗІ НЕКОНВЕНЦІЙНИХ СЕНСОРНИХ ДАНИХ
Каратанас О.В. **258**

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ФІЛЬТРАЦІЯ АПАРАТНОГО ТА ПРОСТОРОВОГО ШУМУ В НЕКОНВЕНЦІЙНИХ РАДІОЧАСТОТНИХ ДАНИХ
Каратанас О.В. **262**

МУЛЬТИАГЕНТНІ СИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ВИРІШЕННЯ БІЗНЕС-ЗАВДАНЬ
Кравченко Д.О. **266**

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛЕГКОВАЖНИХ КЛАСИФІКАТОРІВ ДЛЯ ОБРОБКИ ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИХ ОЗНАК CSI-СИГНАЛІВ
Каратанас О.В. **270**

ТОЧКА БЕЗЗБИТКОВОСТІ ЯК КРИТЕРІЙ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ РОЗГОРТАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В ХМАРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ AWS
Панов М.І. **274**

СЕКЦІЯ VIII. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ

АРТТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Кірова Дар'я Олексіївна
здобувачка вищої освіти факультету соціально-педагогічної та мистецької освіти
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна

Науковий керівник: Атрошенко Тетяна Юріївна
доктор філософії, доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації у 2022 році стало потужним дестабілізуючим чинником, що суттєво трансформував соціально-психологічні умови розвитку українських підлітків. В умовах воєнного стану процес їхньої соціалізації відбувається на тлі тривалого стресу, безпекових загроз, вимушеного переміщення та порушення усталених соціальних зв'язків. Сукупний вплив цих чинників посилює психоемоційне напруження, ускладнює формування адаптивних стратегій поведінки та перешкоджає повноцінній інтеграції підлітків у змінене соціальне середовище.

Соціальна адаптація розглядається як динамічний процес взаємодії особистості із середовищем, що забезпечує відповідність між її внутрішніми можливостями та вимогами суспільних умов. О. Ф. Деменко визначає цей процес як форму забезпечення балансу психологічного та соціального функціонування особистості через засвоєння суспільних цінностей і створення умов для самореалізації [2]. При цьому О. С. Аркатов, Т. М. Єльчанінова та М. В. Постельник акцентують увагу на його системному характері, пов'язуючи ефективність адаптації із суб'єктивним сприйняттям ситуації, самоприйняттям, самоефективністю та наявністю особистісних і соціальних ресурсів [1].

Специфіка цього процесу в підлітковому віці зумовлена інтенсивними змінами особистісної та соціальної сфер – формуванням ідентичності, прагненням до самостійності, зростанням значущості однолітків і потреби у визнанні. Як зазначають О. М. Точило та А. Є. Книш, підлітки є особливо вразливими до несприятливих чинників через недостатню сформованість відповідних механізмів, що супроводжується нестабільністю самооцінки та суперечностями в міжособистісній взаємодії [5]. В умовах воєнного стану ці вікові складнощі критично посилюються додатковими стресогенами, які порушують відчуття безпеки, стабільності та належності до групи, що вимагає цілеспрямованого комплексного відновлення адаптаційного потенціалу.

Одним із перспективних засобів такого впливу є арттерапія. Її специфіка полягає у використанні різних форм творчої діяльності для вираження та опрацювання внутрішніх переживань, які не завжди можуть бути безпосередньо вербалізовані. Для підлітків, які пережили складні або травматичні життєві ситуації, така особливість має особливе значення, оскільки забезпечує можливість опосередкованого вираження емоцій у безпечному середовищі. Арттерапевтична діяльність сприяє зниженню психоемоційного напруження, активізації внутрішніх ресурсів та розвитку саморегуляції [3].

Потенціал арттерапії у соціальній адаптації визначається не лише її впливом на емоційний стан. Творча діяльність сприяє розвитку самоприйняття, усвідомленню власних переживань, підвищенню впевненості у власних можливостях та формуванню конструктивних моделей поведінки. У груповій арттерапевтичній роботі додатково актуалізуються механізми соціальної взаємодії: встановлення контакту, взаємна підтримка, емпатія, співпраця та прийняття іншого. Таким чином, арттерапевтичний вплив охоплює як особистісні, так і соціальні компоненти адаптаційного процесу. Основні напрями та механізми впливу окремих видів арттерапії узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1

Види арттерапії та їхній потенціал у соціальній адаптації підлітків в умовах воєнного стану в Україні

Вид арттерапії	**Напрями та механізми сприяння соціальній адаптації підлітків в умовах воєнного стану в Україні**
Ізотерапія	Забезпечує безпечну невербальну екстерналізацію глибоких тривожних переживань, страхів та витісненого психотравмівного досвіду. Сприяє зняттю психоемоційного

Продовження табл. 1

Вид арттерапії	**Напрями та механізми сприяння соціальній адаптації підлітків в умовах воєнного стану в Україні**
	напруження, відновленню відчуття суб'єктивного контролю над власним життям, розвитку саморегуляції та формуванню позитивного самосприйняття в умовах дестабілізації.
Музикотерапія	Сприяє емоційній стабілізації та зниженню психом'язового затиснення. Нормалізує психофізіологічний стан нервової системи, вирівнює емоційний фон і полегшує групову інтеграцію, активізуючи емпатійний контакт, довіру та навички конструктивної міжособистісної взаємодії з однолітками.
Піскова терапія	Створює безпечний символічний простір для відтворення та опрацювання складних екзистенційних переживань і внутрішніх конфліктів без безпосереднього вербального тиску. Сприяє відновленню внутрішньої цілісності особистості, базового відчуття безпеки, емоційної рівноваги та суб'єктивної впевненості.
Глинотерапія	Забезпечує кінестетичне та тактильне розрядження накопиченої агресії, тривоги й емоційної напруги через пластичну взаємодію з матеріалом. Сприяє трансформації жорстких психологічних затисків, розвитку моторної саморегуляції, концентрації уваги та відновленню відчуття заземлення й психологічної стабільності.
Кінотерапія	Полегшує ідентифікацію з персонажами у схожих кризових ситуаціях та сприяє осмисленню власного досвіду через аналіз сюжетних ситуацій. Допомагає безпечно прожити деструктивні емоції, переосмислити власні поведінкові моделі й розвинути навички конструктивної соціальної взаємодії та подолання складних життєвих обставин.

Наукові дослідження підтверджують доцільність використання арттерапевтичних методів у роботі з підлітками. І. Д. Локарєва та О. М. Близнюкова розглядають арттерапію як засіб впливу на саморегуляцію особистості, що має безпосереднє значення для формування адаптивної поведінки [3]. Ж. В. Петрочко та О. А. Татаренко досліджують використання арттехнік у профілактиці агресивності молодших підлітків, акцентуючи увагу на можливостях творчої діяльності у соціально-педагогічній роботі [4]. Водночас аналіз наукових праць дає підстави стверджувати, що подальшого дослідження потребує питання системного поєднання різних арттерапевтичних засобів відповідно до комплексу наслідків травматичного впливу воєнних дій та їхньої експериментальної перевірки саме у підлітковій вибірці.

Варто підкреслити, що окреслені види арттерапії є не взаємозамінними, а доповнюючими елементами єдиного процесу. Їхня ефективність залежить від відповідності завданням роботи, віковим та індивідуальним потребам підлітка, а також від характеру труднощів його адаптації. Саме тому перспективним є комплексне застосування арттерапевтичних засобів, за якого різні форми творчої діяльності послідовно спрямовуються на відновлення окремих компонентів адаптаційного потенціалу особистості.

Отже, соціальна адаптація підлітків в умовах воєнних викликів потребує системної та ресурсоорієнтованої підтримки, а арттерапія має значний потенціал завдяки комплексному впливу на емоційний, особистісний і соціальний компоненти адаптації, сприяючи безпечному вираженню переживань, розвитку саморегуляції, активізації внутрішніх ресурсів і відновленню конструктивної взаємодії із соціальним середовищем. Водночас її ефективність залежить від обґрунтованого добору, послідовності застосування творчих методів та їх відповідності потребам підлітків.

Список використаних джерел:

1. Аркатова О. С., Єльчанінова Т. М., Постельник М. В. Становлення самосвідомості й соціальної адаптації як чинників, які зумовлюють життєві стратегії підлітків. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 1. С. 83–88.
2. Деменко О. Ф. Особливості соціальної адаптації особистості в умовах сучасного кризового суспільства. *Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства: збірник матеріалів IV Всеукранського науково-практичного круглого столу з міжнародною участю.* Ірпінь, 2019. С. 18–21.
3. Локарєва І. Д., Близнюкова О. М. Арттерапія: можливості впливу на саморегуляцію особистості. *Збірник доповідей Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, присвяченої 120-річчю з дня народження Еріка Еріксона*. 2023. С. 137–140.
4. Петрочко Ж. В. Татаренко О. А. Використання арт-технік у профілактиці агресивності молодших підлітків у сучасних умовах. *Соціальна робота та соціальна освіта.* 2022. № 2 (9). С. 218–229.
5. Точило О. М., Книш А. Є. Особливості соціальної адаптації підлітків, які перебувають у складних життєвих обставинах. *Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції*, 23-24 травня 2024 р. С. 308–310.